

PAMĚŤ 2. SVĚTOVÉ VÁLKY V SOUČASNÉ URBANONYMII ČESKÉ REPUBLIKY*

ABSTRAKT

Nedílnou součástí především městské onymické krajiny jsou vedle pomníků, pamětních desek či kamenů zmizelých se jmény umučených, popravených nebo padlých i cedule s názvy ulic a veřejných prostranství, v nichž je 2. světová válka připomínána. Právě na tato urbanonyma spojená s válečnými událostmi jsme se v našem příspěvku zaměřili. Materiálově vycházíme z oficiálního on-line číselníku ulic RUIAN, který spravuje Český úřad zeměměřický a katastrální. Sledovaná urbanonyma lze rozdělit na ta, která byla motivována odbojem a jeho účastníky (např. *Pražského povstání*, *Gabčíkova*), nacistickými zločiny (např. *Lidická*), dále místy významných bitev (např. *Sokolovská*), politiky, vojenskými veliteli i prostými vojáky (např. *náměstí Winstona Churchilla*), klíčovými daty (*8. května*) a abstraktními ideami (např. *Vítězství*). Odráží se v nich velmi výrazně doba jejich vzniku a dobový ideologický pohled na události, s čímž souvisí i pozdější přehodnocování některých osobností či událostí a s tím spojené přejmenovávání veřejných prostranství (např. *Koněvova* v roce 2023).

Klíčová slova: onymická krajina, urbanonyma, 2. světová válka

1. ÚVOD

V mnoha českých a moravských obcích nalezneme různé pomníky obětem a hrdinům 2. světové války, vojenská pohřebiště, pamětní desky či tzv. kameny zmizelých (*Stolpersteine*) se jmény umučených, popravených nebo padlých.¹ Nedílnou součástí především městské jazykové krajiny jsou pak i cedule s názvy ulic a veřejných prostranství.² I v nich je 2. světová válka připomínána. Právě na tato

* Publikace vychází v rámci Strategie AV21: Výzkumný program Identity ve světě válek a krizí. Vznikla též s podporou dlouhodobého koncepčního rozvoje Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., RVO: 68378092

¹ Tato místa se pak také mohla stát motivací pro vznik urbanonym, např. ulice *Ruský vrch* v Brně leží u „pohřebiště vojáků Rudé armády, kteří padli při osvobození Brna“ (Flodrová, 2009, s. 235).

² Jazyková krajina je tvořena jazykem veřejných nápisů, reklamních billboardů, názvů ulic, obchodních štítů a nápisů na budovách apod. (Landry & Bourhis, 1997, s. 25). Zvláště pro městský

urbanonyma spojená s válečnými událostmi se v našem příspěvku zaměříme. Činíme tak záměrně nyní, na 80. výročí jejího konce.

Naším cílem je komplexně popsat tento specifický výsek české urbanonymie, v němž se prolínají nejrůznější politické a ideologické vlivy.³ Zajímat nás bude současný stav. Zkoumat jej však budeme přirozeně s vědomím vývoje a proměn, jimiž si český onymický prostor vlivem turbulentních politických změn v poválečné historii prošel.

2. PRAMENY A ZVOLENÁ METODA

Materiálově jsme vyšli z oficiálního on-line číselníku ulic RÚIAN, který spravuje Český úřad zeměměřický a katastrální. Ke dni 20. 3. 2025 obsahoval celkem 86 157 standardizovaných oficiálních názvů ulic v České republice.⁴ Všechna tato urbanonyma jsme prošli a manuálně je roztřídili podle jejich motivace. Klíčové pro nás byly informace o motivacích a stáří, jež jsme čerpali především z uličníků, které byly publikovány knižně,⁵ nebo které jsou dostupné on-line.⁶ Nutno říci, že zvláště v případě některých deantroponymických urbanonym se nám nepodařilo zjistit, kdo byla ona osobnost, která je v uličním názvu připomínána,

prostor je pak příznačné, že je zároveň „prostorem, kde se v přítomnosti střetávají různé vize minulosti a vzájemně si konkurující prostorové imaginace jsou postaveny vedle sebe od jednoho rohu ulice ke druhému. Právě na prostorových průsečících různých časů se odvíjí ‚politický život‘ městských ulic“ (Rose-Redwood, Alderman & Azaryahu, 2017, s. 1, překlad Ž. Dvořáková). V české onomastice se problematice jazykové krajiny a paměti ve vztahu k toponymii věnuje především David — viz např. David, 2011; David & Mácha, 2014; David, 2019; David, Klemensová & Davidová Glogarová, 2022 aj.

³ K definici politické onomastiky viz David, 2017.

⁴ Dostupný je on-line na webu a pravidelně se aktualizuje a doplňuje: https://www.cuzk.cz/ruian/Poskytovani-udaju-ISUI-RUIAN-VDP/Ciselniky-ISUI/Nizsi-uzemni-prvky-a-uzemne-evidencni-jednotky.aspx#UI_ULICE Urbanonyma uvádíme v té podobě, v níž se objevují v číselníku, tj. včetně rozkolísaného pravopisu v psaní velkých písmen, i včetně zkratk (např. nám. = náměstí, tř. = třída).

⁵ Viz např. uličníky pro Beroun (Garkisch, 2003), Brno (Flodrová, 2009), Čelákovice (Eisner & Hergesell, 2000, 2001), České Budějovice (Kovář & Koblasa, 2005), Dačice (Stehlik, 2001), Jičín (Horáková, 1992), Jindřichův Hradec (Běhalová et al., 2018), Kladno (Vykouk, 2007), Louny (Patrovská, 1999), Luhačovice (Kolařík, 2010), Mělník (Burian, 2021), Mimoň (Šťastný, 2011), Mladou Boleslav (Městecká, 2008), Mladou Vožici (Kohout, 2013), Moravské Budějovice (Vlk, 2012), Nymburk (Řehounek, 2020), Olomouc (Spáčil, 1992; Tichák, 2023), Opavu (Knapíková & Kravar, 2017), Plzeň (Fantová, 2019), Prahu (Lašřovková et al., 2022), Rokycany (Cironis, 2003), Říčany (Skalošová & Čiháková, 2022), Úpice (Kubiček, 2008), Vlašim (Hostek, 2018), Žatec (Holodňáková, 2020) či Žďár nad Sázavou (Lopaur, 2012) aj.

⁶ Viz např. *Encyklopedie města Brna* (<https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=ulice>), *Ulice známých osobností ve Frýdku-Místku* (<http://ulice.knihovnafm.cz>), *Hostivický uličník* (www.hostivickahistorie.cz/ulicnik.html), *Historie názvů libereckých ulic* (<https://liberecnawebu.eu/historie-nazvu-libereckych-ulic/>), *Ostravský uličník* (<http://mapomol.cz/Ulice0200/0249.html>), *Strážnický uličník* (<https://muzeum-straznice.webnode.cz/straznicky-ulicnik/>) nebo zlínský *Názvoslovník ulic a náměstí* (https://zlin.estranky.cz/clanky/mistopisnik/nazvoslovník-ulic-a-namesti---cast-2_2.html) aj.

pro naši celkovou analýzu to však dle našeho názoru není podstatné, neboť nám šlo o stanovení typů, nikoli o kvantitativní analýzu, byť by jistě přinesla zajímavé výsledky (např. procentuální podíl těchto „válečných“ deantroponymických honorifikačních uličních jmen na všech denatroponymických urbanonimech apod.).

Následně jsme ze seznamu všech urbanonym vyselektovali ta, která jsme vyhodnotili jako motivačně spjatá se 2. světovou válkou, tj. např. urbanonyma odkazující k významným datům, k vojákům a příslušníkům odboje, k místům slavných bitev apod. Vytvořili jsme z nich samostatný korpus, který jsme dále analyzovali. Vykrytalizovalo nám přitom několik sémanticko-motivačních okruhů, které zde detailně představíme a doložíme příklady, jež tyto typy nejlépe ilustrují (nebudeme zde tedy podávat celkový výčet všech takto motivovaných uličních názvů, to by nebylo možné, ani účelné).

K uličním názvům jsme přitom nepřistupovali izolovaně, ale s ohledem na jejich umístění v rámci měst, neboť v mnoha případech nestojí takto motivovaná honorifikační urbanonyma samostatně, ale vytvářejí větší celky (tzv. urbanonymické systémy).

3. HISTORICKÝ KONTEXT

Po vynuceném odstoupení území Sudet Německu a části Těšínska Polsku (29. 9. 1938) a po odtržení Slovenska (14. 3. 1939) byl zbytek území bývalého Československa okupován nacistickým Německem. V období 15. 3. 1939 — 9. 5. 1945 tu byl zřízen tzv. Protektorát Čechy a Morava. Ovládnutí a kolonizace českého prostoru probíhaly i na poli toponym. Bylo např. nařízeno povinné značení ulic dvojjazyčnými názvy a mnohá veřejná prostranství byla přejmenována tak, aby odrážela vládnoucí nacistickou ideologii. Jména osobností českého kulturního a veřejného života byla odstraňována z názvů ulic a nahrazována osobnostmi německými (např. v Brně *Masarykova tř.* > *Hermann-Göring-Str.* / *tř. Hermanna Göringa, Husova* > *Horst-Wessel-Strasse* / *Třída Horsta Wessela* apod.).⁷ Během tzv. Květnového povstání (1945) pak často docházelo k odstraňování těchto vnucených německých nápisů a k ničení orientačních tabulí, které byly chápány jako symbol německé moci.⁸

⁷ K tomu viz detailněji např. Velčovský, 2016, s. 176–185; Dittmann, 2013.

⁸ Po válce následovalo oficiální odstraňování těchto názvů. Pro ilustraci uvádíme situaci v Olomouci: „Nejdůležitější byl při tom splněn pokyn k vyloučení všech jmen německých. S výjimkou Wolfganga Amadea Mozarta na Úřední čtvrti tak mezi 410 tehdejšími ulicemi nezůstal jediný název po osobnostech německé či rakouské kultury — neobstáli tedy ani Beethoven, Wagner, Bach, Haydn, ani Johann Strauss, ani Schiller či Goethe, dokonce ani dávní barokní tvůrci olomouckých památek

Krátce po osvobození byla v dobové euforii z konce války pojmenována řada prostranství na paměť válečných událostí a na počest různých zahraničních politiků, vojenských velitelů atd., včetně některých dosud žijících (např. v Praze *Eisenhowerova*, *Krále Jiřího VI.*, *Koněvova*, *Rooseveltova*, *Rybalkova*, *Stalinova*, *Titova*, *Žukovova* aj.). Jak si povšiml J. David (2022, s. 227), z českých politiků se v urbanonymii objevilo zejména jméno „prezidenta osvoboditele“ Edvarda Beneše, a to především v pojmenování mnoha ústředních prostranství v sudetských městech, kde před válkou žila početná německá menšina.

V únoru 1948 se pak v Československu chopili moci komunisté, kteří i v uličním názvosloví začali prosazovat svůj (respektive sovětský) narativ a svou verzi historie. Ve jménech ulic byla adorována Rudá armáda a její vítězství, docházelo např. k „nahrazování jmen padlých příslušníků nekomunistického odboje jmény obdobně zahynulých příslušníků odboje komunistického (*Fuchsova* → *Hanusova*, *Klapkova* → *Vosmikových*, *Königova* → *Klečákova*, *Štochlova* → *Slávy Horníka*, *Klímova* → *Emanuela Klímy)*“ (Laštková et al., 2022, s. 25) a zmizela i výše uvedená jména osobností „západního imperialismu“ (srov. Kojetinová, 2016, s. 129).

Po tzv. Sametové revoluci (1989) a pádu komunismu byla odstraněna celá řada uličních názvů vztahujících se k bývalému režimu. Přesto ještě v polovině 90. let konstatovala M. Knappová, že:

stále existuje politická a společenská nejasnost postojů k některým jevům, historickým událostem či osobnostem, tj. chybí oficiální historické hodnocení. Jsou např. rozpaky nad tím, jak hodnotit postavu Jana Švermy, osobnosti některých generálů, významné bitvy (u Dukly aj.), jsou pochybnosti, zda mírové hnutí je i nadále jevem pozitivním apod. Objevují se též snahy o ponechání některých názvů jako historických památníků doby (1996, s. 156).

Určité rozpaky přitom vzbuzují některé tyto názvy i po více než třiceti letech — srov. např. kauzu přejmenování ulice *Koněvova* v Praze v roce 2023 (detailně viz Dvořáková, 2025). Na rozdíl např. od Polska nemáme v Česku zákon o dekomunizaci, který by nařizoval přejmenování ulic a veřejných prostranství spjatých s komunistickým režimem a jeho osobnostmi.⁹ Rozhodování o urbanonymech přísluší v současnosti jedině obcím (§ 29 zákona č. 128/2000 Sb.).

Render, Sattler, Zahner, tím méně ti ostatní. Jejich jména (bylo jich dohromady přes 80 — včetně protektorátního přírůstku) byla zčásti nahrazena předválečnými názvy, ale oproti původnímu požadavku rady NV přibližně jen v deseti případech jmény velikánů české kultury. Zbytek byl výrazem bezprostřední poválečné společenské i politické atmosféry, vyjádřením vděku za osvobození i úcty k obětem odboje“ (Tichák, 2023, s. 27). Srov. např. Ptáčnicková, 2021, s. 82–90.

⁹ O změnách vybraných „vojenských“ urbanonym v Polsku v důsledku polského zákona o dekomunizaci z roku 2016 viz Zawadka, 2022.

Po pádu komunismu bylo také možné rehabilitovat některé příslušníky nekomunistického domácího i zahraničního odboje, vojáky sloužící na západní frontě apod. I oni proto v posledních letech získávají své místo v české urbanonymii.¹⁰

V našem příspěvku se dále budeme zabývat aktuálními uličními názvy, tedy těmi, které v urbanonymii nadále přetrvávají, a to s vědomím procesů, které shrnul Alderman:

[...] pojmenování se používá k zafixování identity míst, často jako součást větších diskusí kolem národní, regionální a rasové identity. Tímto způsobem mohou toponyma vést k evokování obecných (a dokonce i povrchních) asociací s minulostí nebo připomínat konkrétní historické osobnosti. Toponyma slouží doslova jako cedule, které lidem říkají, co je historicky důležité. V důsledku normativní síly pojmenování vytváří toponyma materiální a symbolický řád, který umožňuje dominantním skupinám vepsat určité významy do krajiny, a tak kontrolovat připisování symbolických identit lidem a místům (cit. dle David & Mácha, 2014, s. 33).

4. MOTIVACE URBANONYM

Sledovaná urbanonyma můžeme podle jejich motivace rozčlenit do několika sémanticko-motivačních okruhů. Spojuje je přitom nejen motivace, ale i funkce — jedná se o urbanonyma honorifikační a komemorativní. S tím pak souvisí i jejich ideologická zatíženost, neboť sloužila a slouží jako nástroj legitimizace a prezentace té verze historie, kterou prosazuje právě panující režim (srov. např. David, 2022, s. 226; Ptáčnicková, 2021, s. 91).

4.1 Abstraktní pojmy a data

V uličním názvosloví nacházíme různá abstrakta, např. ulice *Vítězná*, *Vítězství*, *Svobody*, *Míru*, *Osvobození* atd. Např. jen ulic *Osvobození* máme v ČR šedesát sedm, vedle toho dvě sídliště (*Sídl. Osvobození*, *Sídl. Osvobození*) a sedm tříd (*tř. Osvobození*, *třída Osvobození*). Pro interpretaci těchto jmen je přitom klíčové, kdy vznikla. V Praze je např. *náměstí Svobody* „na oslavu svobody čs. státu po 2. světové válce“ od roku 1947 (Lašťovková et al., 2022, s. 419), zatímco v Brně se nachází *náměstí Svobody* již od konce roku 1918, a odkazuje tak ke konci 1. světové války a ke vzniku Československa (*Internetová encyklopedie města Brna*, b.d.).

¹⁰ Např. v Brně jsou od roku 2021 nově pojmenovány ulice po letcích RAF *Tomáše Krumla* a *Slavomila Janáčka* a *parčík generála Miloše Knorra* je nazván po vojákově, který se zúčastnil vylovení v Normandii (*Internetová encyklopedie města Brna*, b.d.).

V názvech ulic se též objevují klíčová historická data (viz tab. 1).¹¹ Díky nim můžeme pozorovat postup osvobozování naší země od ulice *12. dubna* v Hodoníně až po ulici *11. května* v Milíně na Příbramsku (viz mapa — Mahdalová, 2022). Nejvíce ulic ČR (150) nese jméno *5. května*, což je datum vypuknutí Pražského povstání (1945). O den později došlo k masakru v Úsobské ulici v Praze na Pankráci, tato ulice pak byla přejmenována na ulici *Oběti 6. května*.¹² Za konec 2. světové války v Evropě je považován 8. květen 1945, kdy byl vydán rozkaz k bezpodmínečné kapitulaci německých vojsk. Toto datum připomíná pouze dvacet dva ulic v ČR, což je ve zjevném nepoměru k datu 9. května, tj. datu konce války slavného v Sovětském svazu, jež je v uličním názvosloví zastoupeno mnohem četněji. V urbanonymech připomínajících 9. květen tak můžeme spatřovat ideologický vliv komunistického režimu a prosazování sovětského historického narativu. Není proto překvapivé, že např. v Polsku doporučila komise Instytutu Pamięci Narodowej odstranění tohoto data z polské urbanonymie.¹³ Z hlediska české historie je však tento den významný i tím, že 9. května 1945 bylo osvobozeno hlavní město Praha. Konec války pak připomíná např. i jméno ulice *Květnového vítězství* (1).

Tab. 1. Data spojená s koncem války v české urbanonymii (zdroj: RÚIAN)

Urbanonymum	Motivace	Počet
<i>12. dubna</i>	osvobození města (Hodonín)	1
<i>Nám. 15. dubna</i>	osvobození města (Dubňany)	1
<i>Sídlště 17. dubna</i>	osvobození města (Klobouky u Brna)	1
<i>18. dubna</i>	osvobození města (Háj ve Slezsku)	1
<i>21. dubna</i>	osvobození města (Lednice, Valtice, Vřesina)	3
<i>22. dubna</i>	osvobození města (Mikulov)	1
<i>23. dubna</i>	osvobození města (Pavlov)	1
<i>24. dubna, náměstí</i> <i>24. dubna</i>	osvobození města (Chvalíkovice, Veselí nad Moravou, Želešice)	3

¹¹ Ponecháváme záměrně stranou ulice *17. listopadu*. Ty totiž mohou odkazovat jak k datu uzavření vysokých škol a k deportaci více než 1 200 studentů do koncentračního tábora dne 17. 11. 1939, tak k datu Sametové revoluce v roce 1989. Záleží tedy na stáří konkrétního urbanonyma, které v mnoha případech neznáme. Uzavření vysokých škol bylo reakcí na masové protesty proti nacistické okupaci, které se konaly po celé zemi 28. 10. 1939, během nich byl zastřelen i student medicíny Jan Opletal, jehož pohřeb 15. 11. 1939 se stal další národní demonstrací. Opletalovo jméno se stalo symbolem odporu. Dnes máme v ČR třicet jedna ulic *Opletalova*, tři ulice *J. Opletala*, sedm *Jana Opletala* a jedno *náměstí Jana Opletala*.

¹² Další ulice *6. května* v různých obcích nejčastěji na východní Moravě a ve Slezsku se vztahují spíše k osvobození těchto míst.

¹³ Instytut Pamięci Narodowej, <https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/upamietnianie/dekomunizacja/zmiany-nazw-ulic/nazwy-ulic/nazwy-do-zmiany/36808,ul-9-Maja-1945-r.html>.

pokrač. tab. 1

26. dubna	osvobození města (Cheb, Ostrava, ¹⁴ Uherský Brod)	3
27. dubna	osvobození města (Dobroslavice)	1
náměstí 28. dubna	osvobození města (Brno)	1
30. dubna	osvobození města (Klimkovice, Nezamyslice, Ostrava)	3
2. května	osvobození města (Frýdek-Místek, Nymburk, Napajedla, Petřvald, Studénka, Valašské Klobouk, Zlín)	7
3. května, nám. 3. května, náměstí 3. května, Náměstí 3. Května, třída 3. května	osvobození města (Brno, Český Těšín, Jilemnice, Nová Paka, Otrokovice, Paskov, Semily, Úpice, Vizovice, Železný Brod)	10
4. května	osvobození města (Frýdek-Místek, Vsetín, Želechovice nad Dřevnicí)	3
5. května, nám. 5. května, Nám. 5. května, náměstí 5. května, Náměstí 5. května, sad 5. května, sady 5. května, sídl. 5. května, tř. 5. května, Tř. 5. května, třída 5. května	vypuknutí Pražského povstání	181
6. května, Obětí 6. května, Sídlíště 6. května	osvobození města (Bohuňovice, Bystřice pod Hostýnem, Čachovice, Frenštát pod Radhoštěm, Fryšták, Holešov, Holice, Kojetín, Milostovice, Tlumačov, Zubří) / masakr během povstání (Praha)	12
7. května, nám. 7. května	osvobození města (Dubicko, Leština, Sedlec-Prčice) / nejtěžší boje během povstání (Praha)	4
8. května, nám. 8. května, náměstí 8. května, Náměstí 8. května	konec 2. světové války v Evropě	22
9. května, Čtvrť 9. května, nám. 9. května, náměstí 9. května, Náměstí 9. května, sídliště 9. května, Sídlíště 9. května	konec 2. světové války v Evropě / osvobození města (Praha)	130
10. května	osvobození města (Miletín)	1
11. května	osvobození města (Milín)	1

¹⁴ Ulice 26. dubna dostala název podle data osvobození obce Plesná, která je dnes částí Ostravy. V Ostravě leží ještě ulice 29. dubna. Ostravský uličník o ní tvrdí, že vznikla: „Podle data 29. dubna 1968, kdy bylo založeno stavební bytové družstvo, které vystavělo tuto část sídliště Výškovice. Nyní se ale název vykládá podle data 29. dubna 1945, osvobození obce Výškovice (k tomu však došlo až 1. května 1945).“

4.2 Odboj

Proti nacistické okupaci se zformoval domácí i zahraniční odboj, označovaný též jako druhý odboj.¹⁵ Ten je obecně připomínán v honorifikačních názvech jako např. *2. odboje* (1), *Čs. odbojářů* (1), *Hrdinů odboje* (1), *Protifašistických bojovníků* (7) apod.¹⁶ Partyzánům pak byly věnovány např. četné ulice jménem *Partyzánská* (70). V různých městech ČR též nacházíme jména ulic na počest Slovenského národního povstání z roku 1944, a to např. *Slovenského národního povstání* (6) a *SNP* (21) aj.¹⁷ Povstání v Protektorátu připomínají urbanonyma jako *Pražského povstání* (6), *Květnového povstání* (1), *Květnových bojů* (1), *most Barikádníků* (1) a také *náměstí Hrdinů* (1), jehož jméno v Praze „připomíná hrdiny, kteří položili životy během okupace v pankrácké věznici a v bojích květnového povstání roku 1945 na Pankráci“ (Lašťovková et al., 2022, s. 415). Účastníky odboje a jejich pozůstalé sdružoval po válce spolek,¹⁸ který má též své místo v uličním názvosloví — ulice *Svazu bojovníků za svobodu* (1).

Mnohem častěji je však možné se v uličním názvosloví setkat se jmény konkrétních odbojářů.¹⁹ Jak konstatovala M. Kojetínová (2016, s. 131): „Zatímco období mezi květnem 1945 a únorem 1948 charakterizovala snaha o vyváženost a pro veřejná prostranství se volila jak jména odkazující k odboji komunistickému, tak i nekomunistickému, v době pounorové byl na tuto problematiku zaveden jeden

¹⁵ Tzv. první československý odboj se zformoval během 1. světové války, jeho cílem byl vznik samostatného Československa. Jako třetí je pak označován protikomunistický odboj.

¹⁶ Další doklady: *Druhého odboje* (1), *II. odboje* (2), *Náměstí II. odboje* (1), *Čs. odboje* (2), *tř. Čs. odboje* (1), *Protifaš. odboje* (2), *Čs. partyzánů* (1), *Čsl. partyzánů* (1), *Partyzánů* (6), *Partyzánská cesta* (1), *Partyzánské náměstí* (1). Bez místních a historických znalostí však některá jména můžeme jen stěží posoudit. Je např. otázkou, zda sem lze zařadit urbanonyma vztahující se obecně k odboji, jako *tř. Odboje* (1), *nám. Odboje* (3), *náměstí Odboje* (3), *Nár. odboje* (1), *Národ. odboje* (1), *Národního odboje* (5), *náměstí Národního odboje* (1), *Odbojářská* (2), *Odbojářů* (8), *Odboje* (17), *Odbojová* (1), *Českého odboje* (2), *Národních bojovníků* (1) apod. Není totiž jisté, zda se opravdu všechna vztahují ke druhému odboji. Zároveň tu může docházet k přehodnocování či rozšíření obsahu těchto jmen, dokladem je např. *náměstí Slezského odboje* v Opavě, které vzniklo po válce původně na paměť druhého odboje, v roce 1995 tu však byl odhalen Pomník tří odbojů.

¹⁷ Další doklady: *Slovenského nár. povstání* (2), *Slov. nár. povstání* (2), *náměstí Slovenského národního povstání* (1) a také *náměstí SNP* (2).

¹⁸ V roce 1951 byl založen Svaz protifašistických bojovníků sloučením českých a slovenských odbojových organizací. Roku 1969 vznikl federální československý svaz, který zastřešoval Český svaz protifašistických bojovníků a Slovenský svaz protifašistických bojovníků. V roce 1990 byl Český svaz protifašistických bojovníků přejmenován na Český svaz bojovníků za svobodu.

¹⁹ Jak uvádí Ptáčníková (2021, s. 95): „Honorifikační urbanonyma připomínající osoby zemřelé v letech 1939 až 1945 přišla do poválečné urbanonymie v mohutné vlně. Václav Hlavsa k tomu dodává, že po skončení války měla komise pro pojmenování ulic velké potíže při rozhodování o tom, která deantroponymická jména vybrat. Obětí bylo totiž tolik, že by ani všechny pražské ulice nestačily k tomu, aby nesly jejich jména.“

oficiální a zcela závazný pohled.“ Komunistický režim vyzdvihoval úlohu komunistického odboje napojeného na Moskvu. Tzv. západní odboj řízený z Londýna své místo v uličním názvosloví nedostával. Výjimkou byly ulice pojmenované po osobách, které se podílely na spáchání atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha (27. 5. 1942) v rámci operace Anthropoid (*Gabčíkova*, *Kubišova* a *Valčíkova* v Praze v blízkosti dnes již neexistující zátáčky, kde k atentátu došlo), nebo po osobách, které těmto parašutistům pomáhaly. V roce 1948 se v Praze

objevily ulice *Novákových* (všichni členové této rodiny byli pro pomoc atentátníkům popraveni), *Gorazdova* (po biskupu, který atentátníkům poskytl úkryt), *Lyčkovo náměstí* (lékař Břetislav Lyčka ošetřoval raněného Kubiše), *Číklova* (duchovní Václav Číkl se o ukryté parašutisty staral), *Zelenky-Hajského* (Jan Zelenka, zvaný Hajský, se také podílel na vyhledávání úkrytů pro parašutisty), *Anny Letenské* (hereččin manžel pomáhal jak atentátníkům, tak i Lyčkovi). V roce 1952 se k tomuto motivačnímu okruhu přidává ještě ulice *Vosmikových* (rodina libeňského řezníka se starala parašutistům o jídlo) (Kojetínová, 2016, s. 130–131).

Po Sametové revoluci bylo stanoveno jedno z pravidel při změnách v pražské urbanonymii, že „zásadně v žádném případě nemají být přejmenovávána veřejná prostranství, nesoucí jméno po padlých a popravených příslušnících druhého odboje a po obětech nacistického teroru, ať byli jakéhokoli politického přesvědčení“ (Lašůvková et al., 2022, s. 29). Přesto však ve skutečnosti řada těchto osobností spjatých s komunistickou ideologií v 90. letech 20. století z pražského uličního názvosloví zmizela (např. *Julia Fučíka*, *Jožky Jambůrkové* nebo *Jana Švermy*). V různých městech se však přístup k přejmenovávání těchto ulic lišil, proto dodnes v ČR zůstává řada ulic *Fučíkova* (61), *Fučíkova* čtvrt' (1) a *Fučíkova stezka* (1), které byly pojmenované po komunistickém odbojáři a spisovateli popraveném nacisty, Juliu Fučíkovi, jehož postava se stala součástí komunistické propagandy. Některé z těchto názvů nepochybně „zachránil“ i fakt, že se jednalo o osoby méně známé, jak to komentoval např. V. Chrást (2015): „To někteří obyvatelé kroměřížských ulic Bedřicha Zelinky nebo Kazimíra Rudého možná ani netuší, že jsou obě pojmenovány po komunistických odbojářích umučených Němci za druhé světové války.“²⁰ Právě malé povědomí o tom, kdo byl ten, jehož jméno v uličním názvu figuruje, pak stojí za snahou některých obcí tyto informace kolemjdoucím poskytovat formou vysvětlujících cedulí doplňujících název ulice (srov. obr. 1 a 2). Spíše ojediněle se pak v urbanonymech objevuje vedle jména osoby i uvedení její role v odboji (např. *Odbojáře Josefa Fischera*, *Partyzána Košíálka*, *Partyzána Petra*).

²⁰ Srov. též David, 2014, s. 150.

Obr. 1. Doplnková informační tabulka k ulici *Indusova* v Polné (zdroj: archiv autorky)

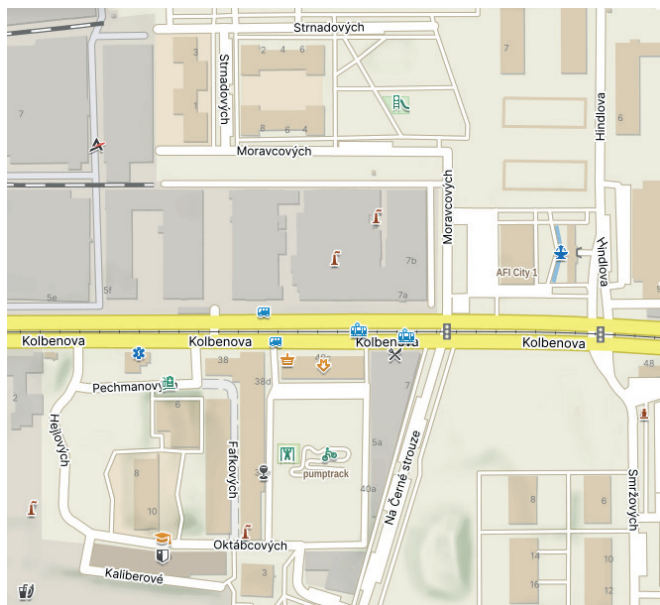
Obr. 2. Doplnková informační tabulka k ulici *Moravcových* v Praze (zdroj: archiv autorky)

Po Sametové revoluci se své rehabilitace i jména ulice dočkal např. popravený předseda vlády Alois Eliáš (ulice *Gen. Eliáše*), členové odbojové skupiny nazývané Tři králové, po nichž byly pojmenovány ulice v Turnově (*Gen. Josefa Balabána*, *Gen. Josefa Mašína* a *Gen. Václava Morávka*)²¹ a řada dalších méně známých osob zapojených do „západní“ odbojové činnosti.²² V Praze-Výsočanech začal

²¹ V Praze po nich byly již v roce 1948 pojmenovány tři ulice v Nuslích (*Balabánova*, *Moravkova* a *Mašínova*), ale všechny tři musely být z pražského prostoru odstraněny z politických důvodů v roce 1952 (Kojetínová, 2016, s. 130).

²² Kojetínová (2016, s. 132) spočítala, že např. v letech 1998–2011 vzniklo v Praze celkem osm nových takto motivovaných uličních pojmenování (*Boženy Jandlové*, *Ginzova*, *Marešova*, *Prokopových*, *Sousedikova*, *Štochlava*, *Václava Sedláčka* a *Winklerova*). Jedno z posledních, které jsme

dokonce před několika lety vznikat urbanonymický systém (obr. 3) motivovaný jmény jednotlivců i rodin, kteří svou pomoc odboji většinou zaplatili svým životem (např. *Strnadových*, *Smržových*, *Kalberové* nebo *Moravcových* — viz obr. 2).

Obr. 3. Urbanonymický systém motivovaný jmény odbojářů v Praze-Vyšochaň (zdroj: mapy.cz)

Vedle domácího odboje je pak v urbanonymii připomínán i ten zahraniční, např. v Praze leží ulice *Jugoslávských partyzánů* a tři nově vybudované ulice v Praze-Letňanech byly v roce 2021 pojmenovány po členech německé protinacistické skupiny Bílá růže (*Schollova*, *Sophie Schollové* a *Kurta Hubera*).²³ Ulice

zaznamenali, je v Praze Kbelských, kde se nachází od roku 2022 náměstí *Františka Strašila*, pojmenované po kbelském rodákovi umučeném nacisty kvůli své odbojové činnosti v roce 1943 (Městská část Praha 19, 2022).

²³ Původní návrh na pojmenování těchto tří ulic zněl: *Sophie Schollové*, *Hanse Scholla* a *22. února* (což je datum, kdy byli v roce 1943 popraveni). Místopisná komise upozornila na problém s pravopisem jmen a „usnesla se doporučit pojmenovat jednu z ulic názvem *Schollových*. Návrh pojmenovat další z ulic názvem *Bílá růže* nenalezl podporu většiny přítomných“ (Zápis z jednání Místopisné komise Rady hlavního města Prahy, 2. 12. 2020). Na dalším jednání komise souhlasila s tím, že podpoří název *Sophie Schollové* a *Schollova*, a doporučila, aby namísto názvu *22. února* navrhla městská část alternativní název tak, aby s nimi tematicky souzněl (Zápis z jednání Místopisné komise Rady hlavního města Prahy, 20. 1. 2021).

Zahraničního odboje v Třebíči pak pravděpodobně odkazuje k československým občanům zapojeným do odbojové činnosti v zahraničí.

4.3 Nacistické válečné zločiny

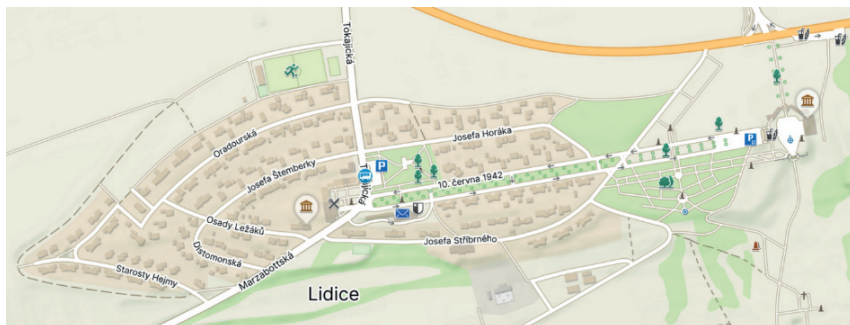
Odvetou za atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha bylo vyhlazení dvou českých obcí, Lidic (10. 6. 1942) a Ležáků (24. 6. 1942). Jejich jména se pak stala motivací pro vznik celé řady uličních názvů (viz tab. 2).²⁴ Nejednalo se však přitom vždy pouze o komemoraci, např. v Kladně je jménem *Lidických žen* označeno sídliště složené z „domků postavených za druhé světové války pro německé úředníky a zaměstnance PŽS a Poldiny hutě. Část [lidických] žen, které nacistické vraždění přežily, [...] byla po návratu z koncentračního tábora ubytována v těchto domcích“ (Vykouk, 2007, s. 123). Jméno druhé vyhlazené vsi přitom nacházíme v urbanonymii výrazně méně často, což jen podtrhuje fakt, že během komunistického režimu ležela tragédie Ležáků ve stínu Lidic (srov. Bernatt-Reszczyńska, 2019).

Tab. 2. Výskyt urbanonym motivovaných vyhlazenými obcemi Lidice a Ležáky (zdroj: RÚIAN)

Lidice	Počet urbanonym
<i>Lidická</i>	174
<i>Lidické náměstí</i>	3
<i>Lidická kolonie</i>	1
<i>Lidická tř.</i>	1
<i>Lidické nábřeží</i>	1
<i>Lidických žen</i>	1
Celkem	181
Ležáky	
<i>Ležáky</i>	5
<i>Ležáků</i>	3
<i>Osady Ležáků</i>	3
<i>Obce Ležáků</i>	1
<i>Obce Ležáky</i>	1
<i>Ležácká</i>	1
Celkem	14

²⁴ Nezapočítáváme sem ulici *K Lidicím* v Ostravě, která byla pojmenována podle směru k bývalému dolu Lidice.

V obnovených Lidicích nacházíme celý urbanonymický systém odkazující na další podobné masakry (obr. 4). Po vyhlazené české obci Ležáky je v Lidicích pojmenována ulice *Osady Ležáků*. *Oradourská* připomíná francouzskou ves Oradour-sur-Glane, v níž 10. 6. 1944 nacisté vyvraždili šest set čtyřicet tři jejich obyvatel. *Distodomská* odkazuje k řecké obci Distodomo, kterou nacisté vyvraždili ve stejný den, tj. 10. 6. 1944, aby se pomstili za útok partyzánů. Další ulice se nazývá *Marzabottská* podle italské vesnice Marzabotto, která se stala 29. 9. 1944 dějištěm největšího masakru italských civilistů příslušníky SS. *Tokajická* nese jméno po slovenské vsi Tokajík, kde došlo 19. 11. 1944 k masakru místních mužů, o den později byla obec vypálena. Další honorifikační urbanonyma v obci Lidice jsou motivována jmény konkrétních osobností — po zavražděném lidickém faráři byla pojmenována ulice *Josefa Štemberky* a po místním starostovi Františku Hejmovi ulice *Starosty Hejmy*, jména dvou důstojníků československé armády z Lidic nesou ulice *Josefa Horáka* a *Josefa Stříbrného*. Datum vyhlazení obce pak nacházíme v názvu ulice *10. června 1942*.

Obr. 4. Urbanonymický systém v Lidicích motivovaný místy masakrů a jmény obětí (zdroj: mapy.cz)

Jméno ulice *Českomalínská* v Praze je od roku 1951 upomínkou na vyvraždění a vypálení české osady Český Malín ležící na ukrajinské Volyni (13. 7. 1943).²⁵

Na samém sklonku války se nacisté na našem území dopustili několika dalších masakrů místních civilních obyvatel v odvěť za údajnou pomoc partyzánům, a to v osadě Ploština nedaleko Valašských Klobúk (19. 4. 1945), v obcích Zákřov

²⁵ Dodejme, že při příležitosti 4. výročí vypálení Českého Malína byla přejmenována obec Frankštát na Šumpersku na Nový Malín, přestěhovalo se tam i několik přeživších obyvatel z Českého Malína (srov. Hosák & Šrámek, 1970, s. 220). J. David (2016, s. 80) spatřuje v přenesení tohoto pojmenování především funkci symbolickou a honorifikační (oslavnou, memoriální).

(18. 4. 1945), Prlov (23. 4. 1945), Vařákovy Paseky (27. 4. 1945), Přestavlký (1. 5. 1945), Javoříčko na Litovelsku (5. 5. 1945), Leskovice (6. 5. 1945), Konětopy (8. 5. 1945) aj.²⁶ V současné urbanonymii nacházíme jména ulic odvozená z těchto toponym (např. *Javoříčská*, *Přestavlečná*, *Leskovičská*), je ovšem otázkou, zda bylo motivací pro jejich vznik připomenutí tragických událostí, nebo např. poloha apod. Např. ve městě Zlín nacházíme ulici *Prlovská*. Obec Prlov přitom leží asi 20 km od Zlína. Pro naši interpretaci je však klíčové, že o tomto pojmenování rozhodl Městský národní výbor na svém zasedání již 22. 6. 1945, je proto pravděpodobné, že v tomto případě se o komemorativní jméno jedná (Názvoslovník ulic a náměstí). Též ulice *Zákřovská* v Olomouci byla podle M. Ticháka (2023, s. 152) pojmenována podle obce Zákřov vzdálené od Olomouce asi 20 km na paměť masakru. Naproti tomu máme v ČR tři ulice jménem *Konětopská*, jedna z nich se nachází v Praze od roku 1971, ale Pražský uličník jako motivaci tohoto jména hromadnou vraždu v Konětopech neuvádí (Lašťovková et al., 2022, s. 273).

Všem válečným obětem jsou věnovány ulice *Obětí nacismu* (1), *Obětí okupace* (1), *Náměstí obětí nacismu* (1) a *Válečných obětí* (1). Věžně nacistického režimu pak honorifikují ulice *Politických vězňů* (22), *Osvobozených politických vězňů* (2), ulice *Politických obětí* (1) apod.²⁷ I při interpretaci těchto jmen je ovšem třeba jistá obezřetnost, zatímco např. v Olomouci je ulice *Politických vězňů* od roku 1973 (Tichák, 2023, s. 112), v Žatci se jmenuje ulice *Politických vězňů* až od roku 1993 (Holodňáková, 2020, s. 150), je tedy pravděpodobné, že žatecká ulice se na rozdíl od olomoucké nevztahuje k vězňům z období okupace, ale k pozdějším vězňům komunistického režimu (popř. k oběma). Všimněme si také, že se ve starších urbanonymech jedná o připomínku primárně politických vězňů, tedy nikoli vězňů z důvodu rasové persekuce, což odpovídá dobovému komunistickému narativu, který upozadoval oběti židovského a romského holocaustu.

V české urbanonymii jsou připomínána i místa dvou koncentračních táborů. V Karlových Varech a v Chomutově leží ulice *Buchewaldská*, v Nejdku je ulice *Osvětimská*.²⁸

Od roku 2007 máme také v Praze *Wiesenthalovu* ulici nesoucí jméno slavného „lovce nacistů“ Simona Wiesenthala, který zemřel v roce 2005.

²⁶ Nutno říci, že i čeští obyvatelé se bezprostředně po skončení války dopouštěli masakrů Němců v rámci tzv. „divokého odsunu“. Tyto události v současnosti připomínají na několika místech památníky, které se tak staly součástí jazykové krajiny, do uličního názvosloví se však nezapsaly.

²⁷ Další příklady: *Osvoboz. pol. vězňů* (1), *tř. Osvoboz. polit. vězňů* (1), *Polit. vězňů* (2) nebo *tř. Politických vězňů* (1).

²⁸ Nejdek přitom sousedí s obcí Nová Role (něm. Neurohlau), kde byl roku 1942 zřízen pobočný tábor koncentračního tábora Flossenbürg (Padevět, 2018, s. 20–27).

4.4 Významné bitvy a události

Na mapě ČR leží řada urbanonym motivovaných zahraničními toponymy označujícími místa, kde probíhaly během 2. světové války těžké boje (viz tab. 3). Vedle bitev však byly v urbanonymii připomínány i jiné události, např. tzv. Jaltská konference, která se konala v únoru 1945 — ulice *Jaltská* nacházíme v Praze a v Karlových Varech.

Nejvíce těchto detoponymických urbanonym se vztahuje k působení československých vojáků na východní frontě. Podle ruského města Buzuluk, kde v roce 1943 vznikl 1. československý armádní sbor pod velením generála Ludvíka Svobody a odkud byl vyslán na východní frontu, je u nás pojmenováno jedenáct ulic *Buzulucká*. Další ulice v různých městech ČR nesou jména podle míst bitev, do nichž se zapojili i českoslovenští vojáci, např. podle polské obce Jasło, kde se v lednu 1945 odehrála bitva, v níž se vyznamenalo dělostřelectvo 1. čs. armádního sboru, nebo podle Sokolova na Ukrajině, kde proběhla významná bitva s účastí československých vojáků v březnu 1943.²⁹ První československý armádní sbor se též podílel na osvobozování Kyjeva během vojenské operace na začátku listopadu 1943. To se pak stalo motivací pro pojmenování ulic *Kyjevská* v Českých Budějovicích (Statutární město České Budějovice, 2021), *Kyjevská* v Táboře (Zita, 2010, s. 23) a patrně i některých dalších ulic nazvaných po ukrajinském hlavním městě (nikoli však všech, některá tato urbanonyma jsou starší a odkazují na boje československých legionářů na východní frontě již během 1. světové války). Velmi rozšířená jsou dále urbanonyma odvozená z místního jména polské obce Dukla. V Dukelském průsmyku na polsko-slovenských hranicích probíhala od září do listopadu 1944 tzv. Karpatsko-dukelská operace. Urbanonymický systém podle těchto bitev 2. světové války nacházíme např. v Žamberku, je tvořen ulicemi *Kyjevská*, *Sokolovská* a *Dukelská*, v Kladně pak vytváří systém ulice *Kyjevská*, *Sokolovská* a *Sevastopolská* mezi ulicemi *Míru* a *Vítězná*.

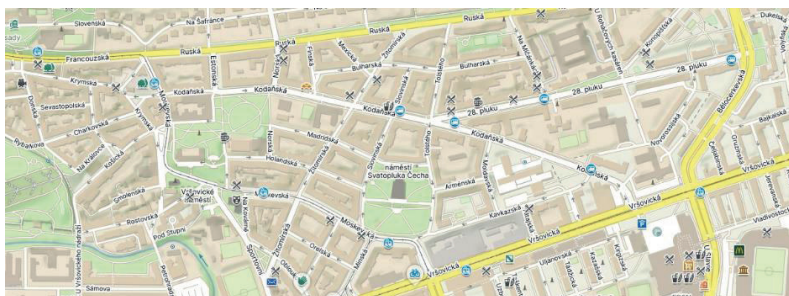
²⁹ U ulic *Sokolovská* je však situace komplikovanější, a to vzhledem k tomu, že se v ČR nachází obec Sokolov na Karlovarsku. Název tohoto města vznikl překladem původního německého toponyma Falkenau an der Eger (v češtině dříve Falknov nad Ohří), kromě toho však „byla motivačním východiskem nového oikonyma Sokolov také ,snaha připomínat i bitvu o ukrajinskou obec Sokolovo v době 2. světové války, v níž se vyznamenala čs. vojenská jednotka v SSSR“. S tím korespondovala nejen přítomnost generála Ludvíka Svobody při aktu přejmenování Falknova nad Ohří na Sokolov dne 31. 3. 1948, ale také následně odhalení pomníku ‚Bojovníka od Sokolova‘ (autor Vendelín Zdrůbecký) v roce 1951“ (David, 2011, s. 105–106). J. David (2011, s. 105) se dále domníval, že se v případě Sokolova „jednalo o zřejmou tendenci vytvořit nový mýtus, který by nahradil prvorepublikový, s legionářskou tradicí spojený Zborov“. Přímou ve městě Sokolov pak nacházíme ulici *Sokolovská*, která též odkazuje k ukrajinské obci Sokolovo (stejně jako většina ostatních ulic *Sokolovská* v ČR). Patrně jinak je tomu však u ulic *Sokolovská* v obcích v blízkosti této české obce Sokolov (Karlový Vary, Loket a Staré Sedlo), u nich snad můžeme předpokládat, že mají funkci spíše lokalizační a ukazují směr vzhledem k českému městu. Srov. též Dvořáková, 2023.

Tab. 3. Nejčastější urbanonyma motivovaná místy bitev za 2. světové války (zdroj: RÚIAN)

Urbanonymum	Motivace	Počet
<i>Dukelská, Dukelská brána, Dukelská stezka, Dukelská třída, Dukelské náměstí, Dukelské nám., nábřeží Dukelské, Dukel. hrdinů, Dukelských hrdinů, nábřeží Dukelských hrdinů, nám. Dukelských hrdinů, náměstí Dukelských hrdinů, sídl. Dukelských hrdinů, tř. Dukelských hrdinů, třída Dukelských hrdinů, Dukelských bojovníků</i>	Dukla (Polsko), Dukelský průsmyk (Polsko, Slovensko) — Karpatsko-dukelská operace v roce 1944	180
<i>Sokolovská, Sokolovská cesta, Sokolovské náměstí, nám. Sokolovské</i>	Sokolovo (Ukrajina) — bitva v březnu 1945 / jiné	95
<i>Jaselská</i>	Jasło (Polsko) — bitva v lednu 1945	32
<i>Kyjevská, Kijevská</i>	Kyjev (Ukrajina) — bitva o Kyjev v listopadu 1943 / jiné	19
<i>Krymská</i>	Krym (Ukrajina) — Krymská operace v roce 1944	5
<i>Sevastopolská, Sevastopolské náměstí</i>	Sevastopol (Ukrajina) — bitva v letech 1941–1942	5

V Praze-Vršovicích začal krátce po válce vznikat urbanonymický systém, který je dnes patrně nejrozsáhlejší v Praze (obr. 5). Byl věnován připomínce

významných bojišť Rudé armády a jejímu vítězství ve Velké vlastenecké válce. Byly to ulice *Leningradská* (1947–1991), *Stalingradská* (1947–1962, dnes *Žitomířská*), *Sevastopolská* (od roku 1947 dodnes), *Smolenská* (od roku 1947 dodnes), *Rostovská* (od roku 1947 dodnes), *Moskevská* (od roku 1947 dodnes), *Krymská* (od roku 1947 dodnes), *Kavkazská* (od roku 1947 dodnes), *Charkovská* (od roku 1947 dodnes), *Novgorodská* (od roku 1947 dodnes), *Karpatská* (od roku 1947 dodnes) či *Dukelská* (od roku 1947 dodnes) (Ptáčníková, 2021, s. 97).

Obr. 5. Urbanonymický systém v Praze-Vršovicích motivovaný bitvami na východní frontě (zdroj: mapy.cz)

Na tato sovětská toponyma v české urbanonymii můžeme pohlížet i jako na prostředek kolonizace našeho prostoru, jako na „toponymický newspeak a vytváření tzv. státní krajiny“ (David, 2011, s. 42). Fungovala též jako prostředek manipulace s historickou pamětí, např. v celém rozsáhlém urbanonymickém systému v pražských Vršovcích se nevyskytovala „města na Zakarpatské Ukrajině, snad aby to nevytvářelo nežádoucí připomínku na ‚dobrovolné‘ odstoupení bývalé Podkarpatské Rusi Sovětskému svazu v červnu 1945“ (Martínek, 2022, s. 287). Přesto však po pádu komunismu detoponymická urbanonyma povětšinou nebyla odstraňována a ani v současnosti k tomu není přílišná vůle, a to většinou ani shora (ze strany městských zastupitelstev),³⁰ ani zdola (ze strany obyvatel, pro které by změna představovala administrativní zátěž).³¹

4.5 Armáda a vojáci

V uličním názvosloví měst v ČR se objevují ulice věnované armádě jako celku,³² např. *Československé armády* (41), *Čs. armády* (38) nebo *Čsl. armády* (31), i jejím složkám, např. *Československých tankistů* (1) či *Čs. tankistů* (1),³³ popř. i jednotlivým (historickým) jednotkám — *I. československého armádního sboru* (1) a *Obrněné brigády* (1).

Bezprostředně po válce se z vděčnosti za osvobození začala objevovat urbanonyma *Rudé armády*, *Krasnoarmejců*, *Sovětských tankistů* apod. Ta pak byla např. v Praze po Sametové revoluci odstraněna,³⁴ v jiných obcích v ČR však stále nacházíme ulice *Rudé armády* (32), *třídu Rudé armády* (1), *nám. Rudé*

³⁰ Srov. např. Zápis ze dne 23.03.2022 z jednání Místopisné komise Rady hlavního města Prahy, která je poradním orgánem v oblasti pražských urbanonym: „Na úvod diskuse k návrhu na přejmenování *Moskevské* a dalších ulic, které nesou zejména zeměpisné názvy podal Ing. Peterka stručnou informaci o vývoji skupiny názvů vztahujících se k někdejšímu Sovětskému svazu. Na konci roku 1989 jich bylo okolo šedesáti, na začátku devadesátých let byl jejich počet asi padesát a po rozpadu Sovětského svazu se z mnoha, kdysi sovětských názvů, staly neruské, většinou zeměpisné názvy, jako např.: *Arménská*, *Kazašská*, *Bajkonurská*, *Kirgizská*, *Uzbecká* a další. Zbývajících asi čtyřicet názvů se vztahuje k Rusku a jsou to většinou názvy zeměpisné jako *Amurská*, *Altajská*, *Bajkalská* a další. V diskusi, která následovala, převládal názor, že by se tyto názvy odstraňovat neměly. Takový byl i závěr diskuse k návrhu na přejmenování *Moskevské* a dalších zeměpisných názvů.“

³¹ Srov. Dvořáková, 2025.

³² Další příklady: *nám. Československé armády* (2), *náměstí Československé armády* (1), *nám. Čs. armády* (1), *nám. Čsl. armády* (2), *sad Československé armády* (1), *tř. Čs. armády* (1), *Třída Československé armády* (1), *Třída Čs. armády* (1), *Třída Čsl. armády* (1), *Čs. armádního sboru* (1).

³³ Máme i ulice *Československých letců* (1), *Čs. letců* (1), *Čsl. letců* (2), ty však patrně odkazují spíše k účasti československých letců v jednotkách RAF za 2. světové války, stejně jako ulice *Letců R. A. F.* v Nymburce.

³⁴ Např. v Žatci byla ulice *Rudé armády* (od r. 1946) přejmenována v roce 1993 na ulici *Osvoboditelů* (Holodňáková, 2020, s. 141). Místo jedné složky tak byl vzdán hold obecně všem, kteří se na osvobození podíleli.

armády (1) a *náměstí Rudé armády* (1) aj.³⁵ Příznačné přitom je, že další armády, které se na osvobození naší země podílely, stojí v urbanonymii v pozadí, srov. např. *2. polské armády* (2)³⁶ a *Americké armády* (1). Rumunská královská armáda, která se významně zapojila do bojů, u nás dokonce nemá ulici žádnou. Vedle toho v současnosti v ČR nacházíme též ulice označené obecně jako *Osvoboditelů* (15) a *Spojenců* (7).³⁷

Bojovníkům, kteří zahynuli, jsou věnovány ulice *Padlých hrdinů* (4) a *Válečných hrdinů* (1). V České Lípě leží ulice *Válečných zajatců* (1) a v obci Louka u Litvínova je ulice *Ruských zajatců* (1).

Jak uvádí Ptáčníková (2021, s. 97): „Kromě Stalina se v poválečné pražské urbanonymii oslavovali též jeho důstojníci. Byly po nich pojmenovány ulice *Žukovova* (1946–1962), *Koněvova* (od roku 1946 dodnes) a *Rybalkova* (od roku 1946 dodnes). O něco později k nim přibyla ještě *Jeremenkova* (od roku 1952 dodnes).“ Zatímco *Koněvova* ulice v Praze byla za velkého mediálního zájmu v roce 2023 přejmenována na *Hartigovu*, v jiných obcích o takovém kroku v současnosti neuvažují (viz detailně Dvořáková, 2025). V ČR tedy stále máme ulice *Koněvova* (10) a *Maršála Koněva* (4), *Jeremenkova* (8), *Maršála Žukova* (2) aj. Z českých armádních velitelů se nejčastěji objevuje jméno Ludvíka Svobody, velitele 1. československého armádního sboru, po válce ministra obrany a v letech 1968–1975 prezidenta Československa, např. *Generála Svobody* (11) či *Arm. gen. L. Svobody* (1).³⁸

³⁵ Z polské urbanonymie byly *ul. Armii Czerwonej* odstraňovány s tímto odůvodněním: „Obecność Armii Czerwonej w Polsce po roku 1944 uniemożliwiła odbudowę niepodległego Państwa Polskiego. Zajęcie ziem polskich przez Armię Czerwoną zapoczątkowało zarazem nowy okres martyrologii narodu polskiego, zaznaczone setkami tysięcy pomordowanych, więzionych i wysłanych do obozów koncentracyjnych na terenie Polski i ZSRR. W całym kraju Armia Czerwona zaznaczyła swój szlak licznymi przejawami gwałtu i bezprawia, dotykającymi także obywateli polskich, a ziemie polskie stały się przedmiotem rabunku i dewastacji, dokonywanych przez wyspecjalizowane oddziały sowieckie, wywożące dobra ruchome i elementy infrastruktury do ZSRR. W 1946 r. Armia Czerwona została przemianowana na Armię Sowiecką. Jej garnizony w Polsce były elementem utrzymywania w Polsce systemu komunistycznego zniewolenia. Jednostki sowieckie (rosyjskie) opuściły Polskę dopiero w roku 1993.“ (Instytut Pamięci Narodowej, <https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/upamietnianie/dekomunizacja/zmiany-nazw-ulic/nazwy-ulic/nazwy-do-zmiany/39770,ul-Armii-Czerwonej.html>).

³⁶ Nutno říci, že z polské urbanonymie byly ulice oslavující 2. polskou armádu (*ul. 2 Armii Wojska Polskiego*, *ul. 2 AWP*, *ul. II Armii Wojska Polskiego*, *ul. II AWP*) kvůli ideologické zátíženosti odstraněny, respektive Instytut Pamięci Narodowej navrhl jejich přejmenování tak, aby nepřipomínaly tuto armádu jako celek, ale vojáky, např. *ul. Żołnierzy 2 Armii Wojska Polskiego* (<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/upamietnianie/dekomunizacja/zmiany-nazw-ulic/nazwy-ulic/nazwy-do-zmiany/40386,ul-2-Armii-Wojska-Polskiego.html>).

³⁷ Další příklady: *nám. Osvoboditelů* (1), *náměstí Osvoboditelů* (3), *třída Osvoboditelů* (1), *Spojenecká* (2), *Spojenecké náměstí* (1) nebo *Spojeneckých letců* (1).

³⁸ Další příklady: *Gen. L. Svobody* (2), *gen. Ludvíka Svobody* (1), *gen. Svobody* (3), *Gen. Svobody* (20), *generála Svobody* (2), *L. Svobody* (4), *Ludvíka Svobody* (2). Jak uvádí J. David (2022, s. 32): „Z dalších prezidentů komunistického období (Antonín Novotný, Ludvík Svoboda, Gustáv

Vedle armádních velitelů jsou v uličním názvosloví připomínáni i někteří vojáci. Za minulého režimu zvláště Otakar Jaroš,³⁹ který byl jako první cizinec ve 2. světové válce vyznamenán titulem hrdiny Sovětského svazu, a slovenský důstojník a partyzánský velitel slovenského původu Ján Nálepka.⁴⁰ Své místo v české urbanonymii mají přirozeně i vojáci, kteří padli při osvobozování (např. *Indusova* v Polné — viz obr. 1).⁴¹ V roce 1952 bylo v nové zástavbě v Ostravě–Zábřehu pojmenováno dvacet šest ulic po padlých obráncích Stalingradu (např. *Čujkovova*, *Gerasimova*, *Rodimceva* aj.).⁴² Tento urbanonymický systém byl ponechán dodnes (obráz. 6). Nachází se tu i poslední ulice *Krasnoarmejců* (ostatní byly po revoluci přejmenovány). Důvodem pro zachování tohoto systému byla údajně především administrativní náročnost takové změny (srov. David, 2014, s. 150).

Po pádu komunismu došlo ke společenské rehabilitaci vojáků, kteří se účastnili bojů na západní frontě, zejména pak letců RAF, kteří byli po válce mnohdy pronásledováni komunistickým režimem a vězněni. V Praze–Černém mostě byl dokonce vytvořen urbanonymický systém tvořený dvaceti sedmi jmény československých

Husák) se pouze jméno Ludvíka Svobody objevuje v uličních názvech. Důvodem této výjimky je okolnost, že jako hrdina a reprezentant východního protinacistického odboje a velitel československé jednotky v Sovětském svazu byl uličními názvy oslavován již těsně po válce a řada těchto jmen přežila i jeho nucený odchod do ústraní v padesátých letech.“

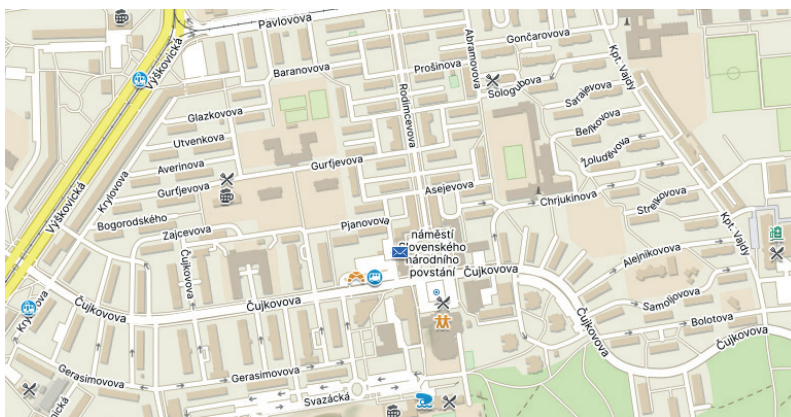
³⁹ Příklady: *Kapitána Jaroše* (10), *Kpt. Jaroše* (74), *Kpt. O. Jaroše* (1), *kpt. Otakara Jaroše* (1), *Nábř. Kpt. Jaroše* (1), *nábřeží Kapitána Jaroše* (1), *Otakara Jaroše* (2), *sad Kpt. Jaroše* (1) nebo *třída Kpt. Jaroše* (1).

⁴⁰ Příklady: *Kpt. Nálepky* (24), *Kapitána Nálepky* (5), *nábř. Kpt. Nálepky* (1), *Jana Nálepky* (1), *Jána Nálepky* (2), *Nálepková* (5), *Nálepko náměstí* (1) či *Za ulicí kpt. Nálepky* (1). Ulice pojmenované po obou těchto vojácích nacházíme např. v Přerově, vedle nich jsou pak ulice se jmény vojáků účastnících se bojů na západní frontě (*Por. Vodičky* nebo *třída Gen. Janouška*), čímž vznikl unikátní urbanonymický systém sdružující československé vojáky bez ohledu na to, kde bojovali.

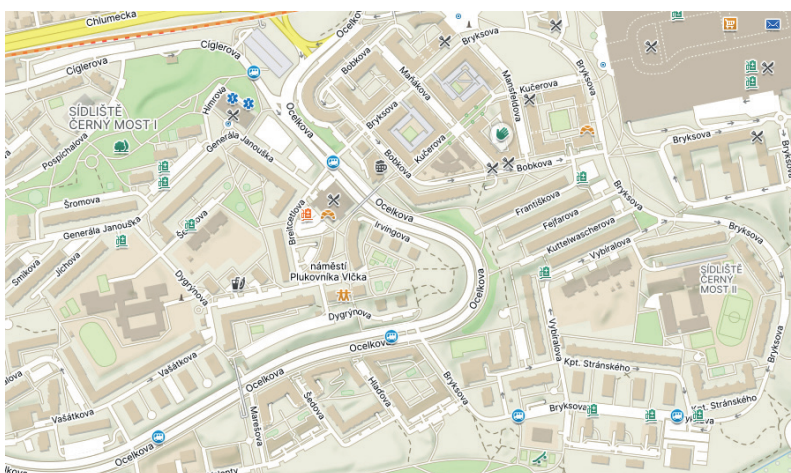
⁴¹ V Praze však nastala i poněkud absurdní situace, kdy byla jedna ulice v roce 1974 mylně pojmenována po padlém rudoarmějci, který neexistoval (*Bakurinova*). Jak zjistil historik V. Pomortzeff (2018), žádné ruské zdroje nikoho toho jména nezmiňují, patrně se jednalo o mylné čtení psanou azbukou zapsaného jména vojáka Vasilije Ivanoviče Polosina, který opravdu zahynul. Srov. Zápis z jednání Místopisné komise Rady hlavního města Prahy (19. 2. 2020): „Doc. Ledvinka navazuje na jednání z minulé schůzky o podnětu pana Pomortzeffa k řešení problematického pojmenování ulice Bakurinovy. Přítomní souhlasí s panem doc. Ledvinkou v tom, že studie pana Pomortzeffa je natolik věrohodná, že by komise měla vyvinout iniciativu k nápravě situace, kdy je pražská ulice pojmenovaná po ‚neexistujícím rudoarmějci‘, resp. jde o neodpovídající přepis jména. Cestu k nápravě bude komise hledat ve spolupráci s městskou částí Praha-Dolní Počernice a Vojenským historickým ústavem, který odbor ZIO osloví i s ohledem na umístění pomníku se jmény padlých v daném místě.“ Nutno však říci, že ulici *Bakurinova* nacházíme na mapě stále, k žádné změně, která by tento fakt reflektovala, nedošlo (viz též Lašťovková et al., 2022, s. 74).

⁴² Z polské urbanonymie byly *ul. Bohaterów Stalingradu* či *ul. Obrońców Stalingradu* na doporučení Institutu Pamięci Narodowej odstraněny s odůvodněním, že je to „jedną z form gloryfikacji Związku Sowieckiego i Armii Czerwonej — przedstawianej w propagandzie komunistycznej jako siła wyzwolicielska“ (<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/upamietnianie/dekomunizacja/zmiany-nazw-ulic/nazwy-ulic/nazwy-do-zmiany/36809,ul-Bohaterow-Stalingradu.html>).

letců (obr. 7), např. *náměstí Plukovníka Vlčka*, ulice *Generála Janouška*, *Ocelkova*, *Irvingova* atd.⁴³

Obr. 6. Urbanonymický systém v Ostravě motivovaný padlými sovětskými vojáky (zdroj: mapy.cz)

Obr. 7. Urbanonymický systém motivovaný jmény československých letců RAF v Praze na Černém Mostě (zdroj: mapy.cz)

⁴³ „Původně byly ulice na sídlišti Černý Most II., které bylo stavěno přibližně v letech 1985–1992, pojmenovány podle zahraničních komunistických funkcionářů, především z bývalého SSSR (např. *Pjatického*, *Vozněnského* nebo *Kuzněcovova*). Ale ještě před tím, než byly ulice označeny tabulkami s původně schválenými jmény, došlo v roce 1991 v souvislosti s politickými změnami po listopadu 1989 k jejich přejmenování po čs. letcích a stíhačích, působících za 2. světové války v zahraničním odboji, především ve Velké Británii (RAF) a ve Francii“ (Městská část Praha 14, b.d.).

Vidíme, že příjmení vojáků a velitelů někdy stojí ve jménu ulice sama (např. v Praze *Anderleho*), jindy jsou doplněna i rodným jménem, popř. hodnotí (např. ve Vyškově *Plk. Lea Anderleho*).

5. SHRNUŤÍ

V roce 2025 uplyne osmdesát let od konce 2. světové války. Toto výročí nás přimělo k zamyšlení se nad tím, jak jsou válečné události připomínány v uličním názvosloví v dnešní České republice. Vyšli jsme přitom z více než 86 000 názvů ulic uvedených v oficiálním číselníku ulic RÚIAN.

První honorifikační a komemorativní urbanonyma se objevila bezprostředně po válce, ale jak jsme si ukázali, jedná se o motivační okruh, který je dodnes při volbě nových jmen ulic a veřejných prostranství využíván. Jména ulic přitom v některých případech nestojí samostatně, ale vytvářejí větší celky (urbanonymické systémy). Odráží se v nich přitom velmi výrazně dobový ideologický postoj (srov. např. systém podle padlých sovětských vojáků vybudovaný v 50. letech 20. století v Ostravě a podle československých pilotů v RAF v 90. letech 20. století v Praze). V uličním názvosloví se nám též zcela přirozeně prolíná historie úzce lokální s historií světovou.

Na základě analýzy jsme sledovaná „válečná“ urbanonyma rozčlenili do několika motivačně-sémantických okruhů (abstraktní pojmy a data, odboj, nacistické válečné zločiny, významné bitvy, armáda a vojáci), které jsme popsali a ilustrovali řadou dokladů. Na tento bohatý materiál by přitom bylo přirozeně možné pohlížet i z jiných hledisek. Budoucí výzkum by se mohl zaměřit např. na výzkumné otázky týkající se lokální distribuce takto motivovaných urbanonym (např. velká města vs. menší obce), či distribuce ideologické (např. urbanonyma odkazující k sovětským osobnostem, bojům Rudé armády, komunistickému odboji vs. urbanonyma vztahující se k Západu). Cenná zjištění by mohl přinést přístup kvantitativní či diachronní (zaměřený např. na proměny tohoto druhu urbanonym ve vybraném městě),⁴⁴ popř. zaměřený sociologicky (např. na (ne)ochotu k přejmenování ideologicky zatížených urbanonym v rámci dekomunizace a derusifikace našeho prostoru) apod.

Spolu s M. Ptáčníkovou (2021, s. 91–120) můžeme říci, že tyto uliční názvy spoluvytvářejí obraz českého města jako města trpícího, bojujícího, ale i města vděčného svým osvoboditelům, loajálního a oslavujícího mír.

⁴⁴ Srov. např. Leszkowicz (2023) na příkladu válečných urbanonym ve Varšavě.

LITERATURA

- Běhalová, Š., Fürbach, F., Körnerová Chládková, M., & Langerová, S. (2018). *Jindřichohradecký uličník* [Street names in Jindřichův Hradec] (2. vyd.). Jindřichův Hradec: Muzeum Jindřichohradecka.
- Bernatt-Reszczyńska, M. (2019, 29. června). Ležáky: roky opomíjený příběh velké tragédie [Ležáky: the story of a great tragedy neglected for years]. *Magazín Paměti národa*. <https://magazin.pametnaroda.cz/udalosti/lezaky-roky-opomijeny-pribeh-velke-tragedie>
- Burian, L. (2021). *Mělnický uličník* [Street names in Mělník]. Mělník: Mělnický osvětový a okrašlovací spolek.
- Cironis, P. (2003). *Rokycanský uličník* [Street names in Rokycany]. Rokycany: Státní okresní archiv Rokycany.
- David, J. (2011). *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice. Kapitoly z moderní české toponymie* [Smrdiv, Brežněves and Rychlonožka Street. Chapters from modern Czech toponymy]. Praha: Academia.
- David, J. (2016). Přesouvání paměti místa prostřednictvím toponymie — na příkladu města Most [Transfer of place memories via toponymy — The case of the city Most]. In J. David (ed.), *Toponyma. Kulturní dědictví a paměť míst* (s. 78–86). Ostrava: Filozofická fakulta, Ostravská univerzita.
- David, J. (2017). Politická onomastika [Political onomastics]. In P. Karlík, M. Nekula & J. Pleskalová (eds.), *CzechEncy — Nový encyklopedický slovník češtiny*. https://www.czechency.org/slovník/POLITICKÁ_ONOMASTIKA
- David, J. (2019). Delimitative function of place names in the linguistic landscape — as illustrated with examples from the cities of Prague and Ostrava (Czech Republic). *Linguistica Brunensia*, 67(1), 5–14. <https://doi.org/10.5817/LB2019-1-1>
- David, J. (2022). Stalingrad a Hitlerine — vlastní jména v soukolí dějin [Stalingrad and Hitlerine — proper names in the wheel of history]. In J. David, T. Klemensová, M. Místecký a kol. (eds.), *Od etymologie ke krajině: onomastika pro 21. století* (s. 219–235). Brno: Host.
- David, J. & Mácha, P. (2014). *Názvy míst. Paměť, identita, kulturní dědictví* [Place names — memory, identity, cultural heritage]. Ostrava: Ostravská univerzita.
- David, J., Klemensová, T., & Davidová Glogarová, J. (2022). Urbanonyma pohledem onomastiky přelomu 20. a 21. století [Urbanonyms from the perspective of onomastics at the turn of the 20th and 21st centuries]. In J. Hrdina & K. Jíšková (eds.), *Od Velkého tržišťe k náměstí Jana Palacha. Názvosloví veřejných prostranství ve městech střední Evropy* (s. 23–37). Praha: Archiv hlavního města Prahy.
- Dittmann, R. (2013). Český jazyk za protektorátu 1939–1945 [Czech language during Protectorate 1939–1945]. In R. Dittmann & O. Uličný (eds.), *Čeština a dějiny. Studie k moderní mluvnici češtiny* (s. 126–147). Olomouc: FF UPOL.
- Dvořáková, Ž. (2023). Ukraine and Ukrainian toponyms in Czech urbanonyms. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Philological Sciences*, 100, 111–125. [https://doi.org/10.35433/philology.2\(100\).2023.111-125](https://doi.org/10.35433/philology.2(100).2023.111-125)
- Dvořáková, Ž. (2025). Koněvova Street: A case study on the Decommunisation and Derussification of Czech urbanonymy. *Onoma*, 60, 69–96. <https://doi.org/10.34158/ONOMA.60/2025/5>
- Eisner, D. & Hergese11, J. (eds.). (2020). *Čelákovický uličník. I., Katastrální území Čelákovice* [Street names in Čelákovice I., Cadastre of Čelákovice]. Čelákovice: Městské muzeum v Čelákovících.
- Eisner, D. & Hergese11, J. (eds.). (2021). *Čelákovický uličník. II., Záluží, Sedlčánky a Císařská Kuchyně* [Street names in Čelákovice II., Záluží, Sedlčánky and Císařská Kuchyně]. Čelákovice: Městské muzeum v Čelákovících.

- Fantová, K. (2019). *Plzeňský uličník: pročpa se takle menujou?* [Street names in Plzeň: why is it called like that?]. Plzeň: Starý most.
- Flodrová, M. (2009). *Názvy brněnských ulic, náměstí a jiných veřejných prostranství v proměnách času* [Names of streets, squares and other public spaces in Brno in the changes of time]. Brno: nakladatelství Šimon Ryšavý.
- Garkisch, M. (2003). *Berounský uličník: jak šel čas berounskými uličkami* [Street names in Beroun: how time passed through the streets of Beroun]. Beroun: Nakladatelství MH.
- Holodňáková, R. (2020). *S uličníci po Žatci. Ulice města Žatec* [With a book about streets around Žatec. Streets of town Žatec]. Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci.
- Horáková, H. (1992). *Ulicemi Jičína* [Streets of Jičín]. Jičín: Okresní muzeum a galerie — Spolek občanů a přátel města Jičína.
- Hosák, L. & Šrámek, R. (1970). *Místní jména Na Moravě a ve Slezsku, A–L* [Place names in Moravia and Silesia, A–L]. Praha: Academia.
- Hostek, J. (2018). *Vlašimský uličník* [Street names in Vlašim]. Vlašim: Město Vlašim.
- Chrát, V. (2015, 30. prosince). Svazarmovská, Pionýrská, Fučíka. Názvy ulic se kvůli byrokracii nezmění [Svazarmovská, Pionýrská, Fučíka. Street names will not change due to the bureaucracy]. *idnes.cz*. https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/mesta-ve-zlinskem-kraji-nemeni-komunisticke-nazvy-ulic.A151230_2215060_zlin-zpravy_ppr
- Instytut Pamięci Narodowej. (b.d.). *Nazwy do zmiany*. <https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/upamietnianie/dekomunizacja/zmiany-nazw-ulic/nazwy-ulic/nazwy-do-zmiany>
- Internetová encyklopedie dějin Brna* [Internet encyclopedia of Brno history] (b.d.). <https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=ulice>
- Knapíková, J. & Kravar, Z. (2017). *Opavský uličník: historie a současnost ulic a náměstí* [Street names in Opava: history and present of streets nad squares]. Opava: Statutární město Opava — Zemský archiv v Opavě.
- Knappová, M. (1996). Urbanonymie a její vývojové tendence v českých, zvláště pražských proměnách [Urbanonymy and its development tendencies in the Czech, especially Prague, transformations]. In P. Odaloš & M. Majtán (eds.), *Urbanonymá v kontexte historie a současnosti* (s. 153–157). Banská Bystrica–Bratislava: Pedagogická fakulta UMB; Fakulta humanitních vied UMB — Jazykovedný ústav Ľ.Štúra SAV.
- Kohout, J. (2013). *Mladovožický uličník, aneb Jak ulice k názvu přišly* [Street names in Mladá Vožice or How the streets got their names]. Mladá Vožice: Město Mladá Vožice.
- Kojetínová, M. (2016). Honorifikační urbanonyma a jejich úloha při formování poválečné urbanonymie (na příkladu Prahy) [Honorific urbanonyms and their role in the formation of post-war urbanonyms (on the example of Prague)]. *Acta onomastica*, 56, 124–139.
- Kolařík, J. (2010). *Luhačovický uličník, aneb Průvodce (nejen) po názvech ulic města* [Street names in Luhačovice or A guide (not only) to the names of the city's streets]. Luhačovice: MěDK Elektra.
- Kovář, D. & Koblasa, P. (2005). *Ulicemi města Českých Budějovic: názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes* [Through the streets of České Budějovice: names of public spaces in České Budějovice in the past and today] (2 vyd.). České Budějovice: Veduta.
- Kubíček, A. et al. (2008). *Úpický uličník, aneb Proměny názvů ulic* [Street names in Úpice or Changes of street names]. Úpice: Městské muzeum a galerie Julie W. Mezerové.
- Landry, R. & Bourhis, R. (1997). Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality. An Empirical Study. *Journal of Language and Social Psychology*, 16, 23–49.
- Lašřovková B., Lašřovka M., Jiřová, K., Třikač, J., & Ledvinka, V. (2022). *Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství* [Prague streets. Encyclopedia of the names of Prague's public spaces]. Praha: Academia.
- Leszkowicz, T. (2023). Między Aleją Świerczewskiego a Mostem Grota. Druga wojna światowa w polityce pamięci historycznej PRL na przykładzie warszawskiego nazewnictwa miejskiego [Between Świerczewskiego Avenue and Grota Bridge. World War II in the politics of memory

- of the People's Republic of Poland on the example of the urban naming in Warsaw]. *Prace i Studia Geograficzne*, 68(4), 133–147. <https://doi.org/10.48128/pisg/2023-68.4-09>
- Lopaur, M. (2012). *Žďárský uličník: průvodce životem starého Žďáru. I, Město Žďár* [Street names in Žďár: a guide to life in old Žďár I., City of Žďár]. Žďár nad Sázavou: Město Žďár nad Sázavou.
- Mahdalová, K. (2022, 8. května). Jak se Česko osvobodilo od nacismu, poznáte dodnes podle názvů ulic [You can still see how Czechia was liberated from Nazism by the names of the streets]. *Seznam Zprávy*. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fakta-jak-se-cesko-osvobodilo-od-nacismu-poznate-to-dodnes-podle-nazvu-ulic-201419>
- Martínek, J. (2022). Cizinci na mapě Prahy aneb zahraniční osobnosti a lokality v pražské urbanonymii [Foreigners on the map of Prague or foreign personalities and localities in Prague urbanonymy]. In J. Hrdina & K. Jišová (eds.), *Od Velkého tržiště k náměstí Jana Palacha. Názvosloví veřejných prostranství ve městech střední Evropy* (s. 283–314). Praha: Archiv hlavního města Prahy.
- Městecká, S. (2008). *Boleslavský uličník* [Street names in Boleslav] (3. vyd.). Mladá Boleslav: Muzeum Mladoboleslavska.
- Městská část Praha 14. (b.d.) *Letci v názvech ulic* [Pilots in street names]. <https://www.praha14.cz/zivot-na-praze-14/uvod-o-praze-14/letci-v-nazvech-ulic-cerneho-mostu/>
- Městská část Praha 19. (2022, 16. února). *Náměstí Františka Strašila* [František Stražil Square]. <https://praha19.cz/namesti-frantiska-strasila/>
- Padevět, J. (2018). *Za dráty. Tábory z období 1938–1945 na území dnešní České republiky* [Behind the wires. Camps from the period 1938–1945 in the territory of today's Czech Republic]. Praha: Academia.
- Patrovská, Z. (1999). *Ulicemi města Louny* [Though the streets of Louny] (2. vyd.). Louny: Státní okresní archiv Louny — Městský úřad Louny.
- Pomortzeff, V. (2018). *Pražská ulice nese jméno po neexistujícím rudoarmějci* [Prague street named after non-existing Red Army soldier]. <https://pomortzeff.com/cz/bakurin>
- Ptáčnicková, M. (2021). *Mezi Stalinovou třídou a Husákovým tichem. Kapitoly z pražské toponymie* [Between Stalin's Street and Husák's Silence. Chapters from Prague toponymy]. Praha: Academia.
- Rose-Redwood, R., Alderman, D., & Azaryahu, M. (2017). The urban streetscape as political cosmos. In R. Rose-Redwood, D. Alderman & M. Azaryahu (eds.), *The Political Life of Urban Streetscapes* (s. 1–24). Abingdon: Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9781315554464-1>
- Řehounek, J. (2020). *Nymburský „uličník“: průvodce ulicemi, jejich osudy, historií, původem názvů v královském městě Nymburce* [Street names in Nymburk: a guide to the streets, their fates, history, and the origin of names in the royal city of Nymburk]. Nymburk: Kaplanka.
- Skalošová, R. & Čiháková, K. (2022). *Říčanský uličník: průvodce městem a přírodou pro malé i velké* [Street names in Říčany: a city and nature guide for young and old]. Říčany: Muzeum Říčany.
- Spáčil, V. (1992). *Průvodce olomouckými ulicemi* [Guide to the streets of Olomouc]. Praha: Danal.
- Statutární město České Budějovice (2021, 14. prosince). *Názvy budějovických ulic* [Names of streets in České Budějovice]. <https://www.c-budejovice.cz/nazvy-budejovickyh-ulic-0>
- Stehlík, M. (2001). *Dačický uličník: o dačických ulicích* [Street names in Dačice: About streets in Dačice]. Dačice: Krasohled — Městské muzeum Dačice.
- Šťastný, J. (2011). *Uličník Mímoň: ulice, náměstí, mosty a další veřejná prostranství v Mímoňi* [Street names in Mímoň: streets, squares, bridges and other public spaces in Mímoň]. Mímoň: Gymnázium Mímoň.
- Tichák, M. (2023). *Nový lexikon olomouckých ulic* [New lexicon of Olomouc streets]. Olomouc: Burian a Tichák.
- Velčovský, V. (2016). *Čeština pod hákovým křížem* [Czech language under swastika]. Praha: Karolinum.

- Vlk, F. (2012). *Moravskobudějovický uličník* [Street names in Moravské Budějovice]. Moravské Budějovice: Muzejní spolek Moravské Budějovice.
- Vykouk, J. (2007). *Kladenský uličník aneb Průvodce jmény ulic v Kladně* [Street names in Kladno or A guide to street names in Kladno]. Kladno: Sládečkovovo vlastivědné muzeum.
- Zápisy z jednání Mistopisné komise Rady HMP* [Minutes of the meeting of the Topographic Commission of the City Council of Prague]. <https://praha.eu/zapisy-z-jednani-komisi>
- Zawadka, A. (2022). Proces dekomunizacji „wojskowych” nazw ulic po 2016 roku na wybranych przykładach [Changing street names as part of the post 2016 decommunization process — selected examples]. *Studia i Materiały Centralnej Biblioteki Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego*, 17, s. 189–201. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6805173>
- Zita, S. (2010). *Historie v ulicích Tábora — tábořské ulice v historii* [History in the streets of Tábor — Tábor streets in history]. Tábor: Ing. Václav Šedivý — nakladatelství OSSIS.

SUMMARY

THE CZECH ONYMIC LANDSCAPE AND THE MEMORY OF WORLD WAR II IN URBANONYMY

An integral part of the urban onymic landscape are various monuments, commemorative plaques, and Stolpersteine with the names of martyred, executed, or fallen persons. In addition, the names of streets and public spaces also commemorate WWII. This study will focus on these urbanonyms associated with war events and will be based on the official online list of street names, which is managed by the Czech Land Survey and Cadastral Office. These urbanonyms can be divided according to motivation: those devoted to the resistance and its participants (e.g. *Pražského povstání* ‘Prague Uprising’, *Gabčíkova*), Nazi crimes (e.g. *Lidická* > massacred inhabitants of the village of Lidice), places of important battles (e.g. *Sokolovská* > Sokolovo), politicians, military commanders, and ordinary soldiers (e.g. *náměstí Winstona Churchilla*), key dates (*8. května* ‘8 May’), abstract ideas (e.g. *Vítězství* ‘Victory’), etc. They reflect the time of their creation and the contemporary ideological view on events, which is also related to the later re-evaluation of some names (e.g. the renaming of *Koněvova* Street in 2023).

Keywords: onymic landscape, urbanonyms, street names, WWII